

नपुंसकलिङ्गाध्यायः ॥ ३ ॥

अयनं निलये मार्गे सूर्योदगदक्षिणागतौ ।
 अंशुकं केवले वस्त्रे सूहमवस्थोत्तरीययोः ॥ १ ॥
 अभीक्षणमव्ययं वा स्यात् पौनःपुन्यभृशार्थयोः ।
 अरुलं सलिले पोतेऽप्यलीकं त्वप्रियेऽनृते ॥ २ ॥
 अनूकमन्वये शीलेऽप्यास्पदं स्थानकृत्ययोः ।
 स्तम्भमात्रेऽपि चालानं हस्तिनोऽसेऽपि चासनम् ॥ ३ ॥
 रेतसीनिद्र्यमन्त्रे च दर्शनेऽक्षणिं चेक्षणम् ।
 उद्यानं सङ्घ्रहोदगत्योवेनभेदे प्रयोजने ॥ ४ ॥
 उत्थानमुद्यमे वास्तौ तन्त्रेहापौरुषेषु च ।
 उद्धानमुद्गमे चुल्लयामौशीरे दण्डचामरे ॥ ५ ॥
 कटीरं कन्दरे कल्यां कलत्रं श्रोणिभार्ययोः ।
 क्रन्दनं रुदिते ध्वाने कार्मुकं शश्नचापयोः ॥ ६ ॥
 कारणं हेतुवधयोः कारकं हिंसकेऽपि च ।
 कीलालं रुधिरे तोये कुहं गह्वरे बिले ॥ ७ ॥
 कुरीरं ग्रास्यधर्मेऽब्जे कुन्नानं कुण्डशिकययोः ।
 कैतवं कपटे द्यूते कृपीटमुदरे जले ॥ ८ ॥
 करणं कारणे काये साधने बवकादिषु ।
 स्पृष्टाद्युचारणाभेदध्यानपद्मासनादिषु ॥ ९ ॥
 रत्बन्धे नाड्यभेदे गीतके कर्मणीनिद्र्ये ।
 कौतुकं विषयाभोगे हस्तसत्रे कुतूहले ॥ १० ॥
 कामे ख्याते मङ्गले च हस्तमूत्रेऽपि कङ्कणम् ।
 कटित्रं चर्मं सुस्थूतं कटीदेष्टनचर्मं च ॥ ११ ॥
 कोदण्डं तु चतुर्हस्तं धनुर्वेगुर्धनुर्धरः ।
 केतौ तु केतनं चापे कृत्यार्थोपनिमन्त्रणे ॥ १२ ॥
 कौलीनं प्राणिभिर्द्युते कुलीनत्वापवादयोः ।
 गुह्यकार्यं च कौपीनं गन्धनं तु प्रकाशने ॥ १३ ॥
 सूचनेऽपि च हिंसायां परस्योत्साहनेऽपि च ।
 ग्रहणं बन्दिरादानमादरोऽर्काद्युपलवः ॥ १४ ॥

गह्वरं कन्दरे दम्भे चलनं पादयन्त्रयोः ।
 जघनं स्यात् कटौ पूर्वश्रोणिभागापराङ्गयोः ॥ १५ ॥
 तलिमं कुट्टिमे तलपे तर्पणं त्विन्धनेऽपि च ।
 तानितं तूलितपटे गुणवादित्रभाण्डयोः ॥ १६ ॥
 तेमनं व्यञ्जने क्लेदे तोत्रे तोदे च तोदनम् ।
 दर्शनं चक्षुषि स्वप्ने बुद्धिशास्त्रोपलब्धिषु ॥ १७ ॥
 दुक्कलं शुक्लवस्त्रेऽपि द्योतनं दीपनेऽहिंण च ।
 धाराग्रमवतारेऽश्रौ निमित्तं हेतुलक्ष्ययोः ॥ १८ ॥
 नाभीलं नाभिगन्धश्च वङ्गणं च वरण्यियाः ।
 निर्याणं हस्तिनेत्रान्ते मरणं निर्गमेऽपि च ॥ १९ ॥
 निर्वाणं निर्वृतौ मोक्षे विनाशे गजमज्जने ।
 निदानमपदाने स्यात् खण्डनेऽप्यादिकारणे ॥ २० ॥
 पललं तिलचूर्णं स्यान्मांसकद्मभेदयोः ।
 प्रयाणं गजहृष्पूर्वप्रदेशे मरणे गतौ ॥ २१ ॥
 प्रज्ञानं लाङ्छने बुद्धौ प्रसूनं फलपुष्पयोः ।
 पातालं लोक और्वश्च पतत्रं खे गरुत्यपि ॥ २२ ॥
 नवसूतगवीदुर्घे पीयूषममृतेऽपि च ।
 प्रमाणं बोधनेयत्तामर्यादाशास्त्रहेतुषु ॥ २३ ॥
 सम्यग्वक्तरि चाथ स्यात् प्रायणं मरणे गतौ ।
 पुष्करं हस्तिहस्ताप्रे जले वायमुखे युषि ॥ २४ ॥
 खेऽब्जे दिव्यसिधारायां तीर्थभेषजभेदयोः ।
 ब्राह्मणं ब्राह्मणत्वे स्याद्विप्रौष्ठे विप्रकर्मणि ॥ २५ ॥
 वाहीकं कुङ्कुमं हिङ्कु भण्डनं कवचे रणे ।
 भूतिकं भूमिनिम्बे च भूस्तृणे कत्तुणेऽपि च ॥ २६ ॥
 मणीचमग्रहस्तेऽपि पुष्पमौक्तिकयोरपि ।
 मनिदरं देहपुर्योश्च सम्बन्धे मैथुनं रते ॥ २७ ॥
 यापनं स्यान्निरसने नृते प्रस्यापनेऽपि च ।
 लक्षणं कार्षिके चिह्ने नामिन मुद्राङ्गसम्पदोः ॥ २८ ॥
 लाङ्गूलं वालधौ मेहे वर्जनं त्यागहिंसयोः ।
 वराङ्गं श्वीभगे मूर्धिच्छेदे वृद्धौ च वर्धनम् ॥ २९ ॥
 व्यञ्जनं शमश्रुनिष्ठानचिह्नेष्ववयवेऽक्षरे ।
 वृद्धत्वे वृद्धसङ्घाते वृद्धकर्मणि वार्द्धकम् ॥ ३० ॥

बालकं त्वङुलीये स्याद् बर्हिष्टे वलयेऽपि च ।
 व्युत्थानं प्रतिकूलत्वे स्वातन्त्र्यकरणेऽपि च ॥ ३१ ॥
 व्यसनं शक्तिविपदोदैवानिष्टफलेऽहसि ।
 पैशुन्यादौ च कोपोत्थे मृगयादौ च कामजे ॥ ३२ ॥
 विधानं हस्तिकबले प्रेरणेऽभ्यर्चने धने ।
 वेतने चाप्युपाये च प्रकारे वैरकर्मणि ॥ ३३ ॥
 वेष्ठने मकुटोष्णीषौ शकले खण्डवलकले ।
 शाल्कं पङ्कजे कन्दे जले शमलमध्यघे ॥ ३४ ॥
 शासनं निप्रहे लेख्ये वेदवाक्येषु कर्मणि ।
 वाङ्नियोगे प्रहरणे शास्त्रे ग्रामे च निष्करे ॥ ३५ ॥
 साधनं शेफास धने सिद्धधुपायनिवृत्तिषु ।
 मारणे मृतसंस्कारे दापनेऽनुगमे गमे ॥ ३६ ॥
 सेनाङ्गे यातनायाञ्च सेवनं स्थूतिसेवयोः ।
 मृत्यौ समाप्तौ संस्थानं सन्निवेशे चतुष्पथे ॥ ३७ ॥
 मणौ शीधौ शीधुपाने सरकं मद्यभाजने ।
 सामर्थ्ये शक्तिसम्बन्धौ हृदयं तु मनस्यपि ॥ ३८ ॥
 हिरण्यं काञ्चने वित्ते मानभेदेऽप्यकुप्यके ।
 हरणं करणे नृते चापेनान्याञ्चवारणे ॥ ३९ ॥
 हृतौ कथितशीताप्सु पणने यौतकादिके ॥ ३९ ॥

इति भगवता यादवप्रकाशेन विरचितायां वैजयन्त्यां
 ऋक्षरकाण्डे नपुंसकलिङ्गाध्यायः ॥ ३ ॥

अर्थवलिङ्गाध्यायः ॥ ४ ॥

अधमौ गर्हितन्यूनावभीकौ निर्भयाभिकौ ।
 प्रत्यन्तेऽधिकृतेऽध्यक्षमखिलं गर्ह्यकृतस्योः ॥ १ ॥
 आविद्धौ क्षिपकुटिलावाहतौ सादराचितौ ।
 विपन्नप्राप्नावापन्नावाभीलौ कष्टभीषणौ ॥ २ ॥
 आल्लुतौ स्नातकस्नातावाहतं गुणिते हते ।
 आयस्तः कुपिते क्षिपे क्लेशिते तेजितेऽपि च ॥ ३ ॥
 इरिणं तूषरस्थाने भूमारे च निराश्रये ।
 उदारो महति रुयाते दक्षिणे दानशौण्डके ॥ ४ ॥
 उद्भृतं भुक्तनिर्मुक्ते तुलिते चाप्यथोच्छ्रितम् ।
 वृद्धे तुङ्गे समुत्पन्नेऽप्युदितौ कथितोदगतौ ॥ ५ ॥
 उदूढा वृद्धपृथुलावृत्तमौ प्रवरान्तिमौ ।
 महत्युदात्त उच्चोक्तेऽप्युपोढो निकटोदयोः ॥ ६ ॥
 अभ्यस्तेऽप्युचितं न्यायेऽप्युषितं स्थितदग्धयोः ।
 उत्तालो हृत उत्तानेऽप्युत्कटो मत्त उद्धर्ते ॥ ७ ॥
 करालो दन्तुरे तुङ्गे विशाले विकृतेऽपि च ।
 कर्कशः प्रखररस्पर्शे निर्दये साहसिन्यपि ॥ ८ ॥
 द्वौ कनिष्ठकनीयांसौ यून्यत्यलपेऽनुजेऽपि च ।
 क्षुल्लका नीचनिःस्वाल्पाः कलितो ज्ञातवद्योः ॥ ९ ॥
 कलमाषौ कृष्णमिश्रौ च कुहकोऽपीर्यया युते ।
 द्वेत्रियं दुष्प्रतीकारे व्याधौ द्वेत्रोदभवे तृणे ॥ १० ॥
 देहान्तरचिकित्सार्हे गरले पारदारिके ।
 चतुरौ दक्षधीमन्तौ जघन्योऽन्त्यकुपृष्ठोः ॥ ११ ॥
 जरठः कठिने जीर्णे तलिनो विरलाल्पयोः ।
 पशुः कालेऽपि निःशृङ्गो नरोऽश्मशुश्र तूरौ ॥ १२ ॥
 दुविधो निर्धने नीचे निहतो न्यकस्वरे हते ।
 निर्ग्रन्थः श्रमणे निःस्वे निरस्तस्तु निराकृते ॥ १३ ॥
 निष्ठयते प्रास्तवान्ते च वचने च द्रुतोदिते ।
 निवातो दृढसञ्चाहे निर्वातेऽप्याश्रयेऽपि च ॥ १४ ॥
 निर्दयः परदोषोक्तिपरे निष्ठुरभाषिणि ।
 प्रणायोऽसम्मतेऽपि स्यादनभिष्वङ्गवत्यपि ॥ १५ ॥